

KRIITIKKO VAI DENIALISTI?

Pitkä kuuma kesä oli ajoittain helteinen myös sosiaalisessa mediassa. Kiinnitin muutaman kerran huomiota sanoihin denialisti ja denialismi. Niitä ei ole yleiskielen sanakirjassa, mutta yleisesti kai ajatellaan, että ne viittaavat tieteellisten tosiasioiden kiistämiseen, kieltämiseen.

D-sanat näyttävät kelpaavan keskusteluihin mitä moninaisimmista aiheista: tupakasta, rokotteista, kolesterolista, juutalaisten kansanmurhasta, ihmissuhteista, Venäjältä, turvallisuuspolitiikasta. Erityisen taajaan d-sanoja käytetään tätä nykyä keskusteltaessa ilmastonmuutoksesta. En pysty pätevästi ottamaan kantaa ilmastotutkijoiden saavutuksiin enkä keskusteluihin siitä, mitkä ilmastonmuutosta koskevat seikat ovat tieteellisessä mielessä kiistattomia. Sen sijaan pystyn kielentutkijana havainnoimaan sitä, miten d-sanoja ilmastonmuutoskeskusteluissa käytetään ja miten tuota keskustelua ylipäätään käydään.

Havaintoja hellekesältä: Näyttää siltä, että d-sanojen merkitys on väljentymässä ja d-kortti heilahtaa melko herkästi varsinkin sosiaalisessa mediassa. Samaan aikaan ilmastonmuutoshuoli – mielestäni täysin aiheellinen – näyttää johtavan siihen, että kielenkäytön tarkkuudesta tingitään.

Tosi on, että kesä 2018 oli poikkeuksellinen. Mutta onko totta, että helteet johtuivat ilmastonmuutoksesta tai että ilmastonmuutos aiheutti helteet? Varsinkin poliitikoilta näkyi sosiaalisessa mediassa päivityksiä, joissa suorasukaisesti yhdistettiin helteet ilmastonmuutokseen ja annettiin ymmärtää, että helteet olivat ilmastonmuutoksen syytä. Helteet otettiin poliittisessa puheessa omin tavoitteiden edistämisen välineeksi.

Olen yksi niistä, jotka ovat somessa toivoneet ilmastonmuutoskeskustelijoilta tarkkuutta. Jos ja kun ei voida olla varmoja siitä, että ilmastonmuutos aiheutti kesän 2018 helteet, miksi puhutaan, ikään kuin asia olisi varma? Tarkan kielenkäytön edellyttäminen ei ole denialismia: se ei missään nimessä ole ilmastonmuutoksen kiistämistä eikä edes yksittäisen hellejakson ja ilmastonmuutoksen mahdollisen yhteyden kiistämistä.

Kielitietoiset tutkijat ovatkin nähdäkseni käyttäneet poliitikkoja varauksellisempia muotoiluja. On puhuttu helteiden todennäköisyydestä ja siitä, että ilmastonmuutoksen myötä monenlaiset sääääri-ilmiöt lisääntyvät.

Tämä on rehtiä kielenkäyttöä. Ilmastonmuutosasioissa on syytä välttää mutkat oikovia johtopäätöksiä, onpa tavoite kuinka jalo tahansa. Tarkoitus ei tässäkään tapauksessa voi pyhittää keinoja, mutta keinot voivat pilata hyvän tarkoituksen. Kriittinen keskustelu kuuluu tieteen perusluonteeseen. Sen soisi kuuluvan myös tiedettä koskevan julkisen keskustelun luonteeseen.

Denialistiksi voidaan perustellusti kutsua tieteellisesti todennettujen faktojen, kuten ilmastonmuutoksen, kieltäjää. Mutta rajukaan kriittisyys tai tarkkuuden vaatiminen eivät mielestäni ole d-kortin arvoisia rikkeitä. Ehkä eivät rikkeitä ollenkaan?

VESA HEIKKINEN

Kirjoittaja on suomen kielen dosentti ja tietokirjailija.
Twitter: @tosentti